

Ο δικαστής μιλάει μόνο μέσω των αποφάσεών του:

Επανεξέταση μιας παραδοσιακής αντίληψης για τη δικαιοσύνη στο σύγχρονο επικοινωνιακό περιβάλλον

Μαρία Γκάνα, Πάρεδρος ΣΤΕ

Πρόσφατα, στο πλαίσιο συζήτησης μεταξύ συναδέλφων για το αν και κατά πόσο αφορά -ή πρέπει να αφορά- τη δικαιοσύνη η επικοινωνία υποστηρίχθηκε η άποψη ότι ο δικαστής μιλάει μόνο μέσω των αποφάσεών του ή «Never complain, never explain», φράση που αποδίδεται στον Benjamin Disraeli¹. Η διατύπωση αυτής της πράγματι ευρέως διαδεδομένης άποψης, η οποία δεν εκφράζεται μόνο στην Ελλάδα², αποτέλεσε το έναυσμα για την παρούσα ομιλία. Στο πλαίσιο αναστοχασμού επ' αυτής, θα εξετάσω αφενός μεν αν η εικόνα των πολιτών για τη δικαιοσύνη είναι σημαντική, πώς, αν είναι σκόπιμο ή και αναγκαίο η δικαιοσύνη να συμμετέχει στη διαμόρφωση της εικόνας της με τρόπο θεσμικό, ιδίως αναλύοντας τους σχετικούς κινδύνους (μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους), και τέλος, θα αναφερθώ στα υπάρχοντα εργαλεία (στην Ελλάδα και στο εξωτερικό) και σε κάποιες προτάσεις για την ανάπτυξη ολοκληρωμένης δικαστικής επικοινωνίας με στόχο την εμπέδωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στον θεσμό της δικαιοσύνης.

Η εμπιστοσύνη των πολιτών στη Δικαιοσύνη αποτελεί τη δημοκρατική νομιμοποίηση του δικαστή³, έννοια κεφαλαιώδους σημασίας για τη δικαστική ανεξαρτησία⁴ και εγγύηση για το κράτος δικαίου⁵. Ως εμπιστοσύνη των πολιτών στη δικαιοσύνη νοείται ένα γενικευμένο επίπεδο εμπιστοσύνης στα δικαστήρια και τους δικαστές, το οποίο αναλύεται σε τρεις όψεις⁶:

α. Προσωπική εμπιστοσύνη: η εμπιστοσύνη στους δικαστές και τους λοιπούς εκπροσώπους του δικαστικού σώματος. Η σχετική έρευνα έχει καταδείξει ότι αυτή η όψη της εμπιστοσύνης βασίζεται σε προσωπικά στοιχεία, στοιχεία δηλαδή που αναφέρονται στην εμφάνιση των βασικών εκπροσώπων του δικαστικού σώματος, στη δραστηριότητά τους, στη συμπεριφορά τους, στην ικανότητά τους να εμπνέουν τον σεβασμό και στο πώς συμπεριφέρονται απέναντι στους άλλους, καθώς και στην κουλτούρα της δίκης καθαυτής. Αυτή η όψη εμπιστοσύνης είναι βαθιά ριζωμένη στη φήμη και χρειάζεται διαρκή επιβεβαίωση.

β. Διαδικαστική εμπιστοσύνη: η εμπιστοσύνη στους κανόνες δικαίου που διέπουν τις διαδικασίες ενώπιον των δικαστικών αρχών και τον τρόπο εφαρμογής τους στην

¹ J. Morley Life of William Ewart Gladstone (1903) vol. 1.

² ENCJ Report on Public Confidence and the Image of Justice 2017-2018 – draft σελ.4, ENCJ Report on Justice, Society and the Media 2011-2012, σελ. 2. Όλες οι εκθέσεις του ENCJ είναι διαθέσιμες στον ιστότοπο του δικτύου (www.encj.eu).

³ Βλ σχετικά Ι. Σχινά, «Ο πολιτικός ρόλος και η ορθή κρίση του δικαστή», Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 23.1.1992.

⁴ Βλ. ENCJ Report on Public Confidence and the Image of Justice 2017-2018 – draft σελ. 8.

⁵ Βλ. Δ. Σκαλτσούνη, «Η δικαστική επικοινωνία ως παράγοντας διαμόρφωσης της εμπιστοσύνης του κοινού στη δικαιοσύνη» σε Α. Μεταξά (επιμ.), Η κρίση του κράτους δικαίου στην ΕΕ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα, 2019, σελ. 59-68.

⁶ Βλ. ENCJ Report on Public Confidence 2009-2010 σελ. 4 επ..

καθημερινή ζωή. Πρόκειται για την πεποίθηση ότι η εφαρμογή των οικείων διαδικαστικών κανόνων είναι ο καλύτερος τρόπος για να εκδοθούν δίκαιες και αντικειμενικές αποφάσεις.

γ. Εμπιστοσύνη στα δικαστήρια καθεαυτά: η εμπιστοσύνη σε ορισμένο είδος ή είδη δικαστηρίων.

Όπως γίνεται σαφές από τα παραπάνω, και χωρίς να αγνοείται η σε κάποιον βαθμό επίδραση της προσωπικής εμπειρίας από τη χρήση των δικαστικών υπηρεσιών⁷, η εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη συνδέεται άρρηκτα με την εικόνα της. Η εικόνα όμως αυτή διαμορφώνεται πλέον με ταχύτετους ρυθμούς κυρίως από παράγοντες έξω από αυτή. Ο τύπος –ιδίως ο ηλεκτρονικός-, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η κυβέρνηση, καθώς και πολιτικοί φορείς (κόμματα, think tanks κλπ.) αποτελούν τους βασικούς παράγοντες διαμόρφωσης της εικόνας για τη Δικαιοσύνη. Και αυτό ενδεχομένως να μην αποτελούσε πρόβλημα, αν το επίπεδο εμπιστοσύνης των πολιτών βρισκόταν σε ικανοποιητικό επίπεδο. Όμως, σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, η εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη φθίνει⁸.

Επιχειρώντας να χαρτογραφήσουμε τους κινδύνους για την εικόνα της δικαιοσύνης από τη μη θεσμική συμμετοχή των δικαστών στη διαμόρφωσή της, διακρίνουμε δύο κατηγορίες: τους άμεσους ή βραχυπρόθεσμους και τους έμμεσους ή μακροπρόθεσμους.

Στους άμεσους κινδύνους συγκαταλέγονται το misreporting, οι διαρροές, τα σκάνδαλα/καταγγελίες, και η αδόκιμη χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης από δικαστήρια και δικαστές. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να διευκρινίσω ότι δεν βαφτίζεται misreporting η άσκηση κριτικής στις δικαστικές αποφάσεις, η οποία είναι επιβεβλημένη και χρήσιμη σε μια δημοκρατική κοινωνία⁹. Ως misreporting, για τις ανάγκες της παρούσας εισήγησης, νοείται η ανακριβής μετάδοση per se, καθώς και η αποσιώπηση σημαντικών αποφάσεων (unreporting), η μερική μετάδοσή τους (underreporting), καθώς και η παρερμηνεία τους (misinterpretation).

Το πρόβλημα δεν είναι μόνο ελληνικό. Η εικόνα της δικαιοσύνης και, συνεκδοχικά η εμπιστοσύνη των πολιτών σε αυτή, βάλλεται και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση εφημερίδας τύπου tabloid, σε πρωτοσέλιδο της οποίας απεικονίστηκαν ως εχθροί του λαού («enemies of the people») οι Άγγλοι δικαστές που εξέδωσαν απόφαση σύμφωνα με την οποία, για να είναι ισχυρό το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος περί εξόδου της Μ. Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Brexit), έπρεπε να επικυρωθεί από το Κοινοβούλιο της χώρας¹⁰. Στις δε Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ο Πρόεδρος Τραμπ έγραψε στον προσωπικό του λογαριασμό twitter μετά την απόφαση του ομοσπονδιακού περιφερειακού δικαστή James Robart να αναστείλει ταξιδιωτική απαγόρευση για μετανάστες από συγκεκριμένες μουσουλμανικές χώρες: «Η άποψη αυτού του αυτοαποκαλούμενου δικαστή, που ουσιαστικά αφαιρεί την εφαρμογή του νόμου από τη χώρα μας, είναι γελοία και θα ακυρωθεί!». «Δεν το πιστεύω, ένας

⁷ ENCJ Report on Public Confidence 2009-2010 σελ. 4.

⁸ Βλ. ENCJ Report on Public Confidence and the Image of Justice 2017-2018 σελ. 8, Thornburg, Elizabeth G., Twitter and the #So-Called Judge (August 3, 2017). SMU Dedman School of Law Legal Studies Research Paper No. 365. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://ssrn.com/abstract=3013241>.

⁹ Δ. Σκαλτσούνη, «Η δικαστική επικοινωνία ως παράγοντας διαμόρφωσης της εμπιστοσύνης του κοινού στη δικαιοσύνη» σε Α. Μεταξά (επιμ.), Η κρίση του κράτους δικαίου στην ΕΕ, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα, 2019, σελ. 59-68.

¹⁰ Daily Mail, 4.11.2016.

δικαστής να θέτει μία χώρα σε τέτοιο κίνδυνο. Αν κάτι συμβεί, κατηγορήστε αυτόν και το δικαστικό σύστημα. Ανθρωποι να συρρέουν. Κακό!» «Πού οδεύει η χώρα μας όταν ένας δικαστής μπορεί να αναστείλει μια ταξιδιωτική απαγόρευση του Υπουργείου Εσωτερικής Ασφάλειας και ο οποιοσδήποτε, ακόμα και με κακές προθέσεις, μπορεί να εισέλθει στις Ηνωμένες Πολιτείες»¹¹.

Και αν δεν μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι η Δικαιοσύνη απειλείται από μεμονωμένες επιθέσεις τέτοιου τύπου, ωστόσο, το συστηματικό misreporting σε συνδυασμό με τη στοχευμένη προβολή σκανδάλων, διαρροών και αδόκιμων στιγμών στα κοινωνικά δίκτυα έχει ως αναπόδραστο μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα τη σταδιακή απαξίωση του θεσμού, την κάμψη του φρονήματος των δικαστών και τελικώς την απώλεια της εμπιστοσύνης των πολιτών στη Δικαιοσύνη. Και όταν η εμπιστοσύνη στη Δικαιοσύνη απολεσθεί, η υπονόμευση της ανεξαρτησίας της είναι προ των πυλών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Πολωνία, όπου με το πρόσχημα της καταπολέμησης της διαφθοράς στο δικαστικό σώμα υιοθετήθηκαν μέτρα που βάλλουν ευθέως κατά της δικαστικής ανεξαρτησίας και έχουν οδηγήσει τη χώρα σε καταδίκη από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για παραβίαση των αρχών της δικαστικής ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας¹².

Το ζήτημα της εμπιστοσύνης των πολιτών, όπως αυτό συνδέεται με την εικόνα της Δικαιοσύνης και τη σχέση της με τον Τύπο, έχει αρχίσει να απασχολεί τόσο το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Δικαστικών Συμβουλίων (European Network of Councils for the Judiciary [ENCJ]) όσο και το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από το 2005.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, και παρότι στα χρόνια που ακολούθησαν εκδόθηκαν και άλλα κείμενα για τις σχέσεις μεταξύ Δικαστών, ΜΜΕ και Κοινωνίας¹³, το πιο σημαντικό κείμενο παραμένει η Γνώμη 7 (2005) του Συμβουλευτικού Συμβουλίου των Ευρωπαίων Δικαστών (Consultative Council of European Judges [CCJE]) για τη σχέση Δικαιοσύνης και Κοινωνίας¹⁴. Η γνώμη αυτή αναπτύσσεται σε τέσσερις άξονες που αφορούν: 1. Τις σχέσεις μεταξύ δικαστηρίων και κοινού 2. Τις σχέσεις των δικαστηρίων με τους παράγοντες της δίκης 3. Τις σχέσεις των δικαστηρίων με τα ΜΜΕ και 4. Την προσβασιμότητα, την απλούστευση και τη σαφήνεια της δικαστικής γλώσσας.

Στο πλαίσιο του ENCJ αρχικά εκδόθηκε Έκθεση για το ζήτημα της σχέσης μεταξύ Δικαιοσύνης και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (2005-2006)¹⁵, στη συνέχεια υιοθετήθηκε

---

¹¹ Tweet της 4.2.2017: «The opinion of this so-called judge, which essentially takes law-enforcement away from our country, is ridiculous and will be overturned!» «Just cannot believe a judge would put our country in such peril. If something happens blame him and court system. People pouring in. Bad!» «What is our country coming to when a judge can halt a Homeland Security travel ban and anyone, even with bad intentions, can come into U.S.?». Βλ. Thornburg, Elizabeth G., ό.π.

¹² Βλ. ENCJ Report Public Confidence and the image of Justice 2017-2018, σελ. 8, Απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ της 24.6.2019 στην υπόθεση Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Πολωνίας (C-619/18).

¹³ Opinion no 8 (2013) on Relations between Prosecutors and the Media, Opinion no 10 (2007) on the Council for the Judiciary at the service of society, Opinion no 12 (2009) and Opinion no 4 (2009) on the Relations between Judges and Prosecutors in a democratic society CCJE and CCPE Opinion no 16 (2013) on the Relations between Judges and Lawyers, Opinion no 18 (2015) on The position of the Judiciary and its relation with the other powers of state in a modern democracy, Opinion no 19 (2016) on The role of Court Presidents.

¹⁴ Opinion no 7 (2005) on Justice and Society.

¹⁵ Report on Judiciary and the Media 2005-2006.

απόφαση επί του ζητήματος της διαφάνειας και της πρόσβασης στη Δικαιοσύνη το 2009¹⁶, εκδόθηκαν δύο εκθέσεις για το ζήτημα της εμπιστοσύνης του κοινού (2009-2010 και 2010-2011)¹⁷, μία Έκθεση για τη σχέση Δικαιοσύνης, Κοινωνίας και ΜΜΕ (2011-2012)¹⁸ και ακολούθησαν δύο διακηρύξεις, η Διακήρυξη της Ρώμης το 2014 με την ευκαιρία της 10^{ης} επετείου από την ίδρυση του ENCJ και η Διακήρυξη του Παρισιού το 2017 για την ανθεκτική Δικαιοσύνη¹⁹.

Στην Έκθεση του ανωτέρω δικτύου για τα έτη 2017-2018, μετά από ενδελεχή έρευνα και μελέτη των βέλτιστων πρακτικών που ακολουθούνται στα κράτη, διατυπώνονται, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθες συστάσεις²⁰:

1. Τουλάχιστον κάθε 3 χρόνια να διεξάγονται έρευνες εμπιστοσύνης των πολιτών στη δικαιοσύνη, τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές. Με τις τελευταίες θα εντοπίζονται οι ενδιαφερόμενες ομάδες (ευρύ κοινό, χρήστες δικαστικών υπηρεσιών, επαγγελματίες νομικοί, δικαστές και δικαστικοί υπάλληλοι) και θα διοργανώνονται ημερίδες, διερευνητικές συζητήσεις σε μικρές αντιπροσωπευτικές ομάδες (focus groups) ή επίσημη διαβούλευση με τις βασικές ενδιαφερόμενες ομάδες πολιτών. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών, τα οποία θα δημοσιεύονται, προτείνεται να χρησιμοποιούνται κατά την ανάπτυξη του στρατηγικού επικοινωνιακού σχεδιασμού.

2. Να γίνεται συστηματική παρακολούθηση και ανάλυση όχι μόνο της πληροφορίας που σχετίζεται άμεσα με τη δικαιοσύνη αλλά και εντοπισμός και εκτίμηση των τάσεων στις πληροφορίες που αποτελούν αντικείμενο δημοσίευσης και συζήτησης στον τύπο, αποτίμηση και ανάλυση των θετικών και αρνητικών εκφράσεων σε σχέση με τη δικαιοσύνη, ώστε να αντιμετωπιστούν ζητήματα που επανέρχονται διαρκώς στη δημόσια συζήτηση.

3. Το δικαστικό Σώμα πρέπει, ως προτεραιότητα, να υιοθετήσει σαφή στρατηγική επικοινωνίας ή να αναθεωρήσει και να διευρύνει τυχόν υπάρχουσες στρατηγικές, γύρω από ένα κεντρικό μήνυμα (core message). Η στρατηγική επικοινωνίας πρέπει να είναι ολοκληρωμένη και να εφαρμόζεται όχι μόνο από τους δικαστές των δικαστικών συμβουλίων, τους προέδρους και τους εκπροσώπους τύπου ως επίσημων εκφραστών της δικαιοσύνης αλλά και από κάθε δικαστή και δικαστικό υπάλληλο. Αν, μάλιστα, η εμπιστοσύνη των πολιτών στη δικαιοσύνη είναι κάτω του μετρίου, ασταθής ή εμφανίζει πτωτική τάση, η στρατηγική απαιτείται να είναι εντονότερη. Στη στρατηγική επικοινωνίας εντάσσεται και η διαχείριση επικοινωνιακών κρίσεων, μέσω, μεταξύ άλλων, της δημιουργίας και εφαρμογής σχετικών πρωτοκόλλων²¹.

4. Το δικαστικό Σώμα θα πρέπει να αναπτύξει επικοινωνιακά εργαλεία, οδηγούς βέλτιστων πρακτικών (best practices) με άλλους φορείς εξουσίας, άλλες ομάδες επαγγελματιών νομικών, καθώς και πρωτόκολλα σχέσεων με όσους θεωρείται ότι έχουν

---

¹⁶ The Bucharest Resolution on Transparency and Access to Justice, Adopted in Bucharest, 29 May 2009

¹⁷ ENCJ Report on Public Confidence 2009-2010, ENCJ Report on Measurement of National and Transnational Public Confidence 2010-2011.

¹⁸ ENCJ Report on Justice, Society and the Media 2011-2012.

¹⁹ The Rome Declaration on the occasion of ENCJ's 10th anniversary, Adopted in Rome 11-13 June 2014, The Paris Declaration on Resilient Justice, Adopted in Paris, 9 June 2017.

²⁰ Report on Public Confidence and Image of Justice 2017-2018 σελ. 29.

²¹ Για το ζήτημα αυτό βλ. και Δ. Σκαλτσούνη ό.π.

τη μεγαλύτερη επιρροή στην κοινή γνώμη, ώστε να προωθήσουν την εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη και να βελτιώσουν την εικόνα της.

5. Να τοποθετηθούν δικαστές ή εισαγγελείς που έχουν εκπαιδευτεί στην επικοινωνία ως εκπρόσωποι τύπου στα δικαστήρια και να υπάρχει ειδικό τμήμα με εξειδικευμένους στην επικοινωνία υπαλλήλους, υπό την εποπτεία του δικαστή ή εισαγγελέα που ασκεί καθήκοντα εκπροσώπου τύπου. Να υπάρχει πρωτόκολλο, σε περίπτωση διαφωνίας του εκπροσώπου τύπου με τον διευθύνοντα το δικαστήριο.

6. Να εκπαιδευτούν στην επικοινωνία όλοι οι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί, συμπεριλαμβανομένων των προέδρων των δικαστηρίων ή των συμβουλίων διεύθυνσης αυτών, καθώς και οι δικαστικοί υπάλληλοι.

7. Τα δικαστήρια θα επωφελούντο από την επικοινωνία μέσω κοινωνικών δικτύων, που σήμερα είναι από τα πιο προσβάσιμα και χρησιμοποιούμενα μέσα και, άρα, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και τις προτιμήσεις του κοινού. Μεταξύ των πλεονεκτημάτων των δικτύων συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι το μήνυμα φτάνει αμέσως στον αποδέκτη χωρίς να χειραγωγηθεί από το μέσο μετάδοσής του καθ' οιονδήποτε τρόπο και ότι ο αποστολέας του μηνύματος επιλέγει σε ποιους θα απευθυνθεί.

8. Οι δικαστικοί λειτουργοί θα πρέπει να έχουν ενοποιημένη προσέγγιση ως προς το «εταιρικό τους σήμα» (corporate branding). Οι δικαστικοί θεσμοί πρέπει να αναπτύξουν το δικό τους σήμα, όχι μόνο ως μήνυμα αλλά και ως σχέδιο, χρώμα κλπ., ώστε να διευκολύνουν την αναγνώριση. Λογότυπα και άλλα αντικείμενα που υποδηλώνουν το σήμα θα έπρεπε να μπαίνουν όχι μόνο σε έγγραφα αλλά και σε άλλα αντικείμενα, ακόμα και στα αυτοκίνητα που ανήκουν στον οικείο θεσμό. Τα λογότυπα πρέπει να εξελίσσονται διαρκώς και να προσαρμόζονται αναλόγως, ενώ θα πρέπει να εξασφαλίζεται επαρκής προϋπολογισμός για τον σχεδιασμό τους.

9. Σε ό,τι αφορά τη ζωντανή μετάδοση των συνεδριάσεων των δικαστηρίων, λόγω της ύπαρξης επιχειρημάτων υπέρ και κατά, η δημοσιότητα και η δυνατότητα ζωντανής αναμετάδοσης θα πρέπει πάντα να συνάδει με τις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε δικαστικού συστήματος.

10. Πρέπει να διακρίνεται η προάσπιση της ανεξαρτησίας του δικαστικού συστήματος από την προάσπιση της ανεξαρτησίας των δικαστών προσωπικά. Στη μεν πρώτη περίπτωση ενδείκνυται μια λιγότερο επιθετική προσέγγιση, ενώ η δεύτερη, εφόσον προσλαμβάνει χαρακτηριστικά συστημικής επίθεσης, επιβάλλει πιο ενεργητική αντίδραση.

11. Το δικαστικό σώμα πρέπει να μένει σε επαφή με το ευρύ κοινό προκειμένου να ενδυναμώσει την εμπιστοσύνη στη Δικαιοσύνη, με τρόπους όπως έκδοση φυλλαδίων για τη δραστηριότητα και τις διαδικασίες κάθε δικαστηρίου με απλή επεξήγηση, εικόνες και γραφήματα, σχολικές επισκέψεις αλλά και επισκέψεις δικαστών σε σχολεία, εκπαιδευμένους δικαστές διαθέσιμους για επεξήγηση σημαντικών υποθέσεων, φακέλους σημαντικών υποθέσεων στον ιστότοπο του κάθε δικαστηρίου, ενεργή ενημέρωση για σημαντικές υποθέσεις κ.α.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω σε σχέση με την κατάσταση που επικρατεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο, παρατηρείται ότι στα περισσότερα ανώτατα εθνικά δικαστήρια των ευρωπαϊκών κρατών, στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λειτουργεί γραφείο Τύπου, με αντικείμενο

τη διαχείριση της πληροφορίας που τα αφορά, καθώς και των σχέσεων με τον Τύπο, την κοινωνία και τη διεθνή κοινότητα²².

Δύο περιπτώσεις αξίζει να αναφερθούν ειδικά:

1. Στη Μ. Βρετανία η λειτουργία του γραφείου Τύπου είναι συνεχής όλες τις ημέρες της εβδομάδας και καθ' όλο το 24ωρο (24/7), με το σκεπτικό ότι μια δικαστική απόφαση μπορεί να αποτελέσει είδηση σε επίπεδο εθνικής εμβέλειας εντός μιας ώρας από την έκδοσή της, η δε ταχύτητα απάντησης, όταν η τελευταία κρίνεται σκόπιμη, είναι κεφαλαιώδους σημασίας²³.

2. Την πιο ολοκληρωμένη στρατηγική για την επικοινωνία έχει η Ολλανδία, με πρωτόκολλα και κατευθυντήριες γραμμές για την επικοινωνία με τα ΜΜΕ. Μάλιστα, είναι χαρακτηριστικό ότι όλοι οι δικαστές/εκπρόσωποι τύπου των δικαστηρίων συνέρχονται δύο φορές τον χρόνο προκειμένου να συζητήσουν την εμπειρία τους από τις επαφές με τα ΜΜΕ κατά τους προηγούμενους 6 μήνες (περιπτώσεις παραβίασης των προσωπικών δεδομένων από τον τύπο ή αρνητικές εμπειρίες από τις τεχνικές ορισμένων δημοσιογράφων) και να καθορίσουν τις κοινές κατευθυντήριες γραμμές για τις σχέσεις με τον Τύπο. Αν προκύψει ανάγκη τροποποίησης των κατευθυντήριων αυτών γραμμών, η γενική συνέλευση των προέδρων των δικαστηρίων υιοθετεί τις αλλαγές²⁴.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει οργάνωση και στρατηγική επικοινωνίας. Το κενό αυτό επιχειρούν κάποιες φορές *ex post* να καλύψουν οι δικαστικές ενώσεις, όχι πάντα επιτυχώς. Επίσης, στους κόλπους του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Ελεγκτικού Συνεδρίου λειτουργεί Επιτροπή Επικοινωνίας και Διεθνών Σχέσεων που προβλέπεται στους Κανονισμούς τους. Η Επιτροπή αυτή υπάγεται στον Πρόεδρο του οικείου Ανώτατου Δικαστηρίου και αποτελείται από δικαστές, επικουρείται δε στο έργο της από έναν δικαστικό υπάλληλο²⁵. Ωστόσο, χωρίς εξειδικευμένους δικαστές και υπαλλήλους το έργο των επιτροπών αυτών περιορίζεται κατά κανόνα στη διαχείριση των διεθνών σχέσεων και μόνο αποσπασματικά στην αντιμετώπιση ζητημάτων που άπτονται της επικοινωνίας.

Στο σχέδιο του νέου Κώδικα Δικαστικών Υπαλλήλων, που καταρτίστηκε από ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή υπό την προεδρία του Αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας Ιωάννη Γράβαρη, προβλέπεται ειδικός κλάδος Δικαστικής Επικοινωνίας και Διεθνών Σχέσεων, οι υπάλληλοι του οποίου θα είναι απόφοιτοι Νομικής που μετά από ειδικό διαγωνισμό θα διανύουν 18μηνη εκπαίδευση στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, προκειμένου να είναι σε θέση να συνδράμουν αποτελεσματικά τα εκάστοτε αρμόδια κατά τον κανονισμό του οικείου δικαστηρίου όργανα στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους²⁶.

Γραφείο Τύπου υπήρχε μέχρι πρόσφατα μόνο στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών. Ωστόσο, με την 5/2019 απόφαση της ΟλομΑΠ που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Β

²² Για λεπτομέρειες σχετικά με τη στελέχωση των γραφείων τύπου βλ. Δ. Σκαλτσούνη, *ό.π.*

²³ Βλ. Media Guidance for the Judiciary 2012, <https://www.whatdotheyknow.com/request/125047/response/307849/attach/8/mediaguide2012%201.pdf>

²⁴ Βλ. ENCJ Report on Justice, Society and the Media 2011-2012, σελ. 4

²⁵ Βλ. άρθρα 32 και 47 παρ. 2 περ. ζ' της απόφασης 19/2013 του Συμβουλίου της Επικρατείας σε Ολομέλεια και Συμβούλιο (Β' 2462) και άρθρο 29 της απόφασης ΦΓ8/65456 του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε Ολομέλεια.

²⁶ Βλ. Δ. Σκαλτσούνη, *ό.π.*

2607/28-6-2019 δημιουργήθηκε τμήμα Γραφείου Τύπου και Διεθνών Σχέσεων, με αρμοδιότητες, μεταξύ άλλων,

1. την έκδοση και αποστολή στα ΜΜΕ Δελτίων Τύπου, σχετικών με αποφάσεις της Ολομέλειας και των Τμημάτων του Αρείου Πάγου, άνευ αποκαλύψεως προσωπικών δεδομένων των διαδίκων, προς υποβοήθηση της κατανόησής τους, αποφυγή παραπληροφόρησης και αποκατάσταση τυχόν εσφαλμένης παρουσίας.

2. τη συλλογή δημοσιευμάτων, ανακοινώσεων, ρεπορτάζ, κ.τ.λ., των ΜΜΕ που αφορούν σε υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον της Δικαιοσύνης, ήτοι αποδελτίωση, με σκοπό την ενημέρωση του Προέδρου και της Ολομέλειας.

3. την ενημέρωση και διαχείριση της ιστοσελίδας, καθώς και των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης του Αρείου Πάγου.

4. τη διαχείριση της επικοινωνίας μεταξύ Προέδρου του Αρείου Πάγου και μελών της Ολομέλειας με το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τα ΜΜΕ.

5. την ανάπτυξη συνεργασιών με αντίστοιχα Γραφεία Τύπου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανταλλαγή εμπειρίας και καλών πρακτικών αλλά και να επιτευχθεί η προαγωγή της Ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

6. την πραγματοποίηση μορφωτικών ανταλλαγών με εκπροσώπους Γραφείων Τύπου Ανωτάτων Δικαστηρίων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Αυτό αναμφίβολα αποτελεί εξέλιξη προς τη σωστή κατεύθυνση.

Τέλος, στο Συμβούλιο της Επικρατείας βρίσκεται σε εξέλιξη διαδικασία οργάνωσης του πλαισίου της σχέσης με τους δημοσιογράφους του δικαστικού ρεπορτάζ, αλλά δεν έχει ακόμα προσλάβει οριστική μορφή.

Καθίσταται σαφές από τα παραπάνω ότι ο καιρός που οι δικαστές μιλούσαν μόνο μέσω των αποφάσεών τους έχει παρέλθει. Η εδραίωση της εμπιστοσύνης στη δικαιοσύνη πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα. Έχουμε χρέος απέναντι στους πολίτες που υπηρετούμε να παρέχουμε τη σωστή ενημέρωση για το έργο μας και να βρισκόμαστε σε επαφή με την κοινωνία του σήμερα, *for last year's words belong to last year's language*²⁷, με τους αυτονόητους περιορισμούς που η ιδιαιτερότητα του λειτουργήματός μας επιβάλλει.

Σε αυτό το πλαίσιο, πιστεύω ότι θα ήταν σκόπιμο:

1. Να ιδρυθεί Ινστιτούτο Δικαστικής Επικοινωνίας στους κόλπους της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, με κύριο αντικείμενο τον στρατηγικό σχεδιασμό της επικοινωνίας της δικαιοσύνης.

2. Να εισαχθεί μάθημα Δικαστικής Επικοινωνίας στο βασικό πρόγραμμα εκπαίδευσης των σπουδαστών της Σχολής.

---

²⁷ T.S. Eliot, *Four Quartets*, Little Gidding.

3. Να οργανώνεται σε ετήσια βάση πρόγραμμα επιμόρφωσης για τους ήδη υπηρετούντες δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς στη δικαστική επικοινωνία, με στόχο την εξοικείωση, σταδιακά, όσο το δυνατό περισσότερων δικαστών και εισαγγελέων με το αντικείμενο αυτό.

Κλείνοντας, θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι δεν ισχυρίζομαι ότι με τη βελτίωση της εικόνας της Δικαιοσύνης προς τα έξω θα λυθούν σοβαρά προβλήματα της Δικαιοσύνης που άπτονται της ουσίας της εκφοράς της δικαιοδοτικής κρίσης. Οπωσδήποτε οι προσπάθειες όλων μας πρέπει να κινούνται κατ' αρχήν προς την καλύτερη απονομή της Δικαιοσύνης. Ωστόσο, ελπίζω ότι κατάφερα να καταδείξω ότι το ζήτημα της δικαστικής επικοινωνίας δεν είναι πολυτέλεια· είναι αναγκαιότητα. Άπτεται της εμπιστοσύνης των πολιτών στη Δικαιοσύνη, της δικαστικής ανεξαρτησίας και, εν τέλει, του κράτους δικαίου.